

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ В ПУБЛІКАЦІЯХ АКАДЕМІКА АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО

У статті досліджено актуальні питання українського термінотворення, порушені А. Ю. Кримським у його наукових працях. Встановлено, що розвиток української наукової мови кінця XIX – 30-х років XX ст. учений розглядав як продовження мовного процесу, що має давню історичну традицію. Проаналізовано концепцію А. Ю. Кримського щодо вироблення української термінолексики на позначення лінгвістичних, суспільно-політичних, правознавчих понять на живомовній основі. Джерела поповнення термінології науковець вбачав у термінологізації загальноживаних слів, у творенні нових термінів відповідно до законів українського словотвору, у мотивованому використанні запозичень. З'ясовано, що для номінації мовознавчих понять А. Ю. Кримський орієнтувався на питому українську лексику. Простежено концептуальні засади термінотворення, викладені в передмові до «Російсько-українського словника правничої мови» за загальною редакцією академіка А. Ю. Кримського, головна з яких полягає в тому, що українські юридичні терміни мають відповідати духу права і мови.

Ключові слова: українська наукова термінологія, термінологізація, термінотворення, наукове поняття, морфологічні терміни, правничі терміни.

Постановка наукової проблеми та її значення. Серед українських учених кінця XIX – 30-х років XX ст. дуже яскравою особистістю був лінгвіст, сходознавець, поліглот, людина енциклопедичних знань Агатангел Юхимович Кримський, який багато зробив і для розвитку української термінології. Від часу заснування гетьманом Павлом Скоропадським Української Академії Наук 1918 року академік А. Ю. Кримський стає її «неодмінним секретарем». Із перших днів свого існування академія надає першочергового значення мовним проблемам, для цього у відділі історико-філологічних наук було сформовано своєрідні робочі групи. А. Ю. Кримський очолював аж три комісії, створені для укладання словника живої української мови, історичного словника й Правописно-термінологічну. На комісії покладалося завдання науково забезпечити функціонування української мови в усіх сферах життя, пріоритетним було вироблення спеціальної термінології [9, с. 78].

Наукові інтереси А. Ю. Кримського охоплювали різноманітні галузі мовознавчої науки, у його працях знаходимо висловлювання про функціонування і розвиток мов та про причини змін, що відбуваються в них. Знання багатьох мов (опанував, за різними джерелами, від 60 до 100 мов) «допомогло вченому зіставити факти української та індоєвропейської мовних систем, подати ґрунтовний історичний коментар» [1, с. 34]. Він плідно працював над проблемами української граматики, лексикології,

правопису, словникарства, діалектології. Особливого значення вчений надавав термінотворчим питанням, вирішення яких було вкрай необхідним для розвитку української наукової думки.

Мета статті – схарактеризувати погляди академіка А. Ю. Кримського щодо вироблення української термінології на позначення лінгвістичних, суспільно-політичних, правознавчих понять, викладених у його публікаціях різних років.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Дослідженню мовознавчих праць А. Ю. Кримського присвячено статті П. Д. Тимошенка [10], Н. О. Данилюк [1], Л. О. Симоненко [9] та ін. Морфологічні терміни – авторські новотвори вченого – в контексті історії української граматичної термінології аналізували І. Огієнко [7], Н. А. Москаленко [5], І. А. Ярошевич [12]. Термінографічну діяльність науковця досліджували І. Огієнко [6], Н. С. Трач [11] та ін.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. В історії української термінології надзвичайно важливу роль відіграли її видатні носії, у їхніх працях поєднано і загальні тенденції лінгвального розвитку, й індивідуально-авторську мовну творчість. Ті, що стояли біля витоків розбудови наукової мови, розуміли творення термінів не як штучне надбання індивідів, а як продовження мовного процесу, що генетично входить у глибину століть. Із цих позицій розглядав термінотворення академік Агатангел Юхимович Кримський. Головною ознакою його наукових праць є велика увага до давньоукраїнських писемних джерел, аналіз яких дав підстави стверджувати, що «мова Наддніпрянщини та Червоної Русі XI віку – це цілком рельєфна, певно означена, ярко індивідуальна лінгвістична одиниця», яка мала «величезну частину сьогочасних малоруських особливостей» [3, с. 268].

Проблема творення, вживання й розвитку української термінології на народній основі є однією з домінантних у науковій концепції А. Ю. Кримського. У статті «Про нашу літературну мову» (1901 р.) він зазначає, що «в наукових писаннях, може, й можна держатися трохи штучної, та зате точної і вигідної мови. А краще було б, щоб і в науці писати зовсім так, як говорить народ!» [3, с. 131]. Учений дотримувався думки, що термінологія має найбільше поповнюватися за допомоги внутрішніх мовних засобів, передусім унаслідок термінологізації загальноживаних слів, поширених у більшості діалектів, особливо в говірках наддніпрянського Правобережжя. Якщо ж відбувається термінологізація діалектного слова, то його доцільно вводити до літературного вжитку лише тоді, коли воно за своїм «внутрішнім змістом і будовою легко сприйматиметься народом, не матиме омонімів та, по можливості, паронімів» [10, с. 67].

Дослідник неодноразово наголошував на важливості утворення термінів-неологізмів відповідно до законів українського словотвору.

Наприклад, у статті «Наша язикова скрута та спосіб зарадити лихові» (1891 р.) він зазначає: «Задля виразу деяких відвлечених, або ж абстрактних понять не стає слів у нашій мові, – тоді треба виковати слово од русько-українського кореня, в дусі русько-українського слововитвору» [3, с. 17]. Для прикладу автор наводить загальнонаукові терміни, штучно створені від відомих українських основ, що сприймаються як цілком природні похідні: *умовність* – від *умова*, *умовний*; *зміст* – від *містити*; *вплив* – від *впливати* [3, с. 7–20]. Коли ж внутрішніх резервів мови для термінотворення недостатньо, тоді лише варто створювати терміни за зразком іншої мови – «властиво, це є позичати» [3, с. 18]. Водночас А. Ю. Кримський виступає проти надмірного пуризму, оскільки засадничим вважає прозору внутрішню форму терміна та відсутність емоційності. Відповідно до цих критеріїв у суспільно-політичній термінології вмотивованим буде, зауважує автор, запозичене з польської мови дієслово *визискувати*, а не просторічне *вибандрювати*, так само загальнонауковий термін *поняття* (від рос. *понятие*) недоречно замінювати розмовним *тяма*. Науковець дотримується думки, що не потрібно «легко зрікатися якогось дуже добре укованого або позиченого виразу, всіма уживаного, всім відомого, – зрікатися в користь іншого провінціалізма, дарма що він вийшов справді-таки з уст селянина» [3, с. 18–19].

Дослідник звертає увагу на важливість лексико-генетичного аналізу термінів, особливо тих, які функціонують у близькоспоріднених мовах. Як приклад, він наводить термін *переклад*, відомий також і в польській мові, однак не вважає його запозиченням, оскільки це слово наявне в давньоруській пам'ятці, коли ще не було польського впливу, – Ярослав «*прекладше отъ Грекъъ*» [3, с. 19].

У працях ученого, присвячених мовознавству, фіксуємо значну кількість лінгвістичних термінів. У період становлення української наукової термінології ще не було кодифікованого терміна для позначення ключового поняття 'українська мова' – послуговувалися назвами *мова*, *наріччя*, *язик*. А. Ю. Кримський у статті «Українська мова, звідкіля вона взялася і як розвивалася» (1922 р.) диференціює терміни *мова* і *наріччя*: «в одних працях уживається термін «українська мова» («язик») чи «малоруська мова», в других «малоруське наріччя» («наречие»). Того другого терміна («наріччя») не слід нам одкидати тоді, коли ми хочемо мати на увазі давню єдину праруську мову, що існувала в передісторичній добі... Коли ж ми не історію пишемо, а про сучасність говоримо, то єдиним путящим терміном очевидячки буде «українська мова», «украинский язык», так само як і «чешский язык», а не «чешское наречие» [3, с. 281]. Учений наголошує, що «права української мови на окремішне літературне життя та на державне вживання засновуються не на чисто філологічних міркуваннях, а на реальній, пекучій життєвій потребі» [3, с. 282]. Термін *наріччя* автор уживає для номінації найбільших угруповань говорів

окремої мови на основі спільних діалектних рис та виділяє *західномалоруське* і *східномалоруське* наріччя.

Термінологічну неупорядкованість вбачаємо в довільному використанні номінацій *мова* і *язик* та похідних від них прикметників як дублетних. Наприклад, замість терміна *мовні риси* фіксуємо *язикові риси*: *Північ витворювала й свої власні язикові риси, чужі для півдня* [3, с. 268]. Щодо вживання термінів *мова українська* чи *мова малоруська* А. Ю. Кримський зазначає: «Українська мова – це термін, який протягом останніх 30–40 років мало не зовсім витіснив собою давніший, ширший термін «мова малоруська» [3, с. 252]. Незважаючи на це зауваження, мовознавець або використовує обидва терміни як дублетні (наприклад: *Історія малоруської (по-теперішньому української) мови доволі складна* [3, с. 257]), або послуговується номінацією *малоруська мова*.

А. Ю. Кримський надавав особливого значення виробленню та уніфікації граматичної термінології. У вступній частині до першого уроку свого посібника «Украинская грамматика для учениковъ высшихъ классов гимназій и семинарій Приднѣпровья» (1907 р.) він критично аналізує доцільність використання морфологічних термінів, зафіксованих у попередніх українських граматиках і зазначає, що буде «держаться русской (т. е. церковно-славянской или болгарской) терминологии, или съ оговоркой предлагать свои собственные» [4, с. 2]. Послідовно дотримуючись концепції творення української наукової термінології на народномовній основі, автор пише, що для номінації частин мови можна взяти лише деякі терміни з попередніх граматик. Як зауважує І. А. Ярошевич, учений порушує важливе теоретичне питання співвідношення все ще традиційно вживаних у деяких граматиках церковнослов'янських термінів, що їх майже повністю перенесла на свій ґрунт російська мова, і питомих українських, вироблених українськими граматистами [12, с. 355]. Надаючи, поза сумнівом, перевагу останнім, А. Ю. Кримський критично оцінює й українські терміни. Принципово виступаючи проти використання в українській граматиці терміна *имя существительное*, він вважає невдалими й терміни, які запропонував О. Патрицький, *іменник* або ж *суцньк* 'іменник', тому що перший із них надто загальний, оскільки ним можна визначити «и имя прилагательное, и имя числительное», а друга назва викликає асоціацію зі словом *сушник* 'узвар' [4, с. 2]. Натомість автор пропонує свої варіанти – *ім'я суще*, *ім'я самотійне*, *йменник*. Замість *имя прилагательное*, на його погляд, вмотивованою буде назва *ім'я приложне* або *приложник*, а термін С. Й. Смаль-Стоцького *прикметник* уважав вульгарним. У своїй граматиці мовознавець запровадив такі терміни для частин мови: *ім'я суще*, або *ім'я самотійне*, *ім'я приложне*, *ім'я числове*, *містойменник*, або *мъстоименіе*, *глаголь*, або *дієслово*, *наріччя*, *предлогъ*, *союзъ*, *виклик* [5, с. 88]. Деякі новотвори А. Ю. Кримського невдало скальковані з російської мови, наприклад, *містойменник*, *наріччя*

‘прислівник’, ймовірно, за аналогією до російського *наречие*. Останнім терміном в інших працях сам автор називає об’єднання говорів.

З ім’ям А. Ю. Кримського пов’язані терміни на позначення відмінків, вперше вжиті в його «Граматичці». У 60-ті рр. XIX ст. розпочалося більш повне й глибоке вивчення теорії відмінка. Визнані раніше старослов’янські назви відмінків не задовольняли українських мовознавців, тому постало питання про їх заміну. У граматиках другої половини XIX ст. – початку XX ст. замість назв відмінків широко вживалися їх порядкові номери та запитання до них [5, с. 105–106]. У статті А. Ю. Кримського «Деякі непевні критерії для діалектологічної класифікації староруських рукописів» (1906 р.) фіксуємо назви відмінків: *именительный, родительный, винительный, давальный, орудный, місцевий* [3, с. 165–185]. Проте вже в «Граматичці» 1907 р. на позначення відмінків автор подає струнку систему українських термінів, паралельно зазначаючи і їхню нумерацію. Ця система термінів мала такий вигляд: *відмінок називний (перший), родовий, частковий (другий), давальний (третій), знахідний (четвертий), кличний (п’ятий), орудний (шостий), місцевий (сьомий)* [5, с. 107]. Запропоновані А. Ю. Кримським авторські терміни для номінації відмінків повністю увійшли до сучасної української морфологічної термінології.

Сучасні терміни для позначення граматичної категорії роду – також винахід А. Ю. Кримського. Відомо, що у слов’янські граматики поняття про категорію роду, як і про деякі інші граматичні категорії, прийшло з грецьких граматик. Усі імена поділялися найчастіше на три роди, для яких існували й певні терміни, представлені в українських граматиках. Найбільш вдалі терміни – *рід чоловічий, жіночий, середній, спільний* – увійшли в науковий обіг завдяки А. Ю. Кримському. Однак для імен чоловічого роду основним терміном він уважав назву *мужеський рід* [3, с. 183], а до термінів *женьський рід* (вживаний майже в усіх граматиках) та *ніякий рід* (термін О. М. Огоновського) ставився скептично [5, с. 96]. У граматиці автор перераховує всі вживані до нього назви категорій числа, однак приймає як найбільш відповідні ті терміни, які ввів ще О. Партицький: *число одиначне, число множене та число подвійне*, хоча для поняття ‘однина’ використовував також термін *число єдине* [3, с. 181].

Отже, характеризуючи лінгвістичні терміни як специфічний лексичний шар мови у працях інших лінгвістів, А. Ю. Кримський для номінації мовознавчих понять орієнтується на питому українську лексику. Разом із тим слід зазначити, що в публікаціях ученого трапляються терміни російські або утворені на взірець російських, наприклад: *причасник* ‘дієприкметник’ [3, с. 130–131], *склонення* ‘відміна іменника’ [3, с. 185], *предлог* ‘прийменник’ [3, с. 198] та інші.

Уживані А. Ю. Кримським терміни на позначення частин мови І. Огієнко не вважав оригінальними та зауважував, що одні з них запозичені з російської термінології, інші мали двозначний характер, як наприклад, *наріччя* та *виклик*, однак визнавав високий науковий рівень

«Граматики» цього автора, схвалював прагнення «витворити граматичну термінологію так, щоб термін відповідав тому розумінню, знаком якого вживається» [7, с. 119].

У центрі наукових інтересів А. Ю. Кримського була також юридична термінологія. Із 1919 до 1926 року учений працював у складі Правничої термінологічної комісії при Соціально-економічному відділі Української Академії Наук над укладанням «Російсько-українського словника правничої мови». Завданням комісії було «добирати найбільш відповідні духу права та мови українські слова та вирази для юридичних [російських] термінів і впорядкувати в першу чергу правильний словник» [2, с. 211]. Уже на одному з перших засідань ухвалено рішення вийти за межі вузькогалузевого глосарію: «визнано було, що треба видати [...] такий російсько-український правничий словник, до якого увійшли-б відповідні властивостям українського права й мови – по змозі всі найпотрібніші для біжучої щоденної праці правника-практика слова, терміни та вирази» [8, с. II]. Тому до реєстру словника, крім термінів «з паростів права кримінального, цивільного, фінансового», увійшли номінації загальнонаукових, суспільно-політичних, економічних понять та значна частина загальнонавжivanoї лексики.

Редагування словника здійснював А. Ю. Кримський, робота якого «не обмежилася на суто-філологічному обробленні поданого йому матеріалу: він ще й од себе збагатив словник термінами, взятими з тих джерел, якими Комісія не встигла покористуватися» [8, с. III]. Додамо, що, навчаючись у Лазаревському інституті, він студіював правничі науки, а отже, був добре обізнаний із тонкощами застосування юридичної термінології у фаховому мовленні.

У «Передньому слові» зазначено, що джерелами лексичного матеріалу словника були: 1) записи «безпосередньо з уст народу», зроблені в різних регіонах України за спеціально розробленим питальником; 2) тогочасні друковані видання, серед яких збірники законів, політико-правничі періодика, лексикографічні праці, твори художньої літератури; 3) словники та документи давньої української мови, що містили «...українську правничу термінологію, яку розкидано щедрою рукою по давніх українських актах (друкованих і рукописних)...» [8, с. II]. Цікаво, що у передмові особливий акцент зроблено саме на джерелах давньої мови: зазначено кількість правничих термінів, виписаних із цих матеріалів – близько 2000 (!), вказано на складнощі роботи комісії з текстами давніх актів та, головне, викладено розгорнуту мотивацію щодо залучення давньої правничої термінології. Використання лексики з давніх українських джерел для перекладу російських термінів було принциповим моментом при укладанні словника: «Свідомо ми повводили в словник багато слів із давньої правничої української мови, щоб з'ясувати зв'язок сучасної мови з давньою, підвести під сучасну правничу мову історичний ґрунт і показати, яку силу слів із давньої правничої мови захоче сучасна

мова України й як жорстоко помиляються ті, котрі обвинувачують теперішню українську мову, закидаючи їй штучність, кованість, галичанізм, то-що. Адже показується, що ті самі слова, котрі іноді, здається, так ріжуть наше зросійщене вухо, мала в уживанні українська мова ще перед 200 – 300 роками. І тільки відірвавши нас у другій половині XVIII в. од нашої давньої культури, від нашої української наукової мови, русифікаційна політика московського імперіялізму примусила нас забути тую мову...» [8, с. IV–V]. По суті, це був патріотичний маніфест укладачів, праця яких полягала не лише в створенні перекладного галузевого словника для юристів-практиків. Йшлося про значно більше, зазначає Н. С. Трач, – «про демонстрацію традицій української правничої мови, про звернення до національної історичної, державотворчої, правотворчої, культурної спадщини» [11, с. 13].

У словнику до російського слова наведено декілька українських відповідників, що, власне, суперечить одній із основних вимог до терміна, за якою в термінології діє правило: одне поняття – одне слово. Наприклад: адвокат – *адвокат, судовий оборонець (заступник), правозаступник*; нерасторжимость – *нерозривність, непорушність, незломність (умови)*; опорочение – *ганьба, зганення, зганьблення, знеславлення, згудження, огуда, (сильнее) ошельмування*; оправдание – *виправдання, уневинення*; пожизненный – *доживотний, довічний, досмертний*. Укладачі пояснювали свою логіку тим, що словник не має на меті кодифікацію та уніфікацію юридичних термінів (це справа майбутнього. – С. Л.) – на етапі формування правничої термінології головним було створення джерельної бази, накопичення лексичного матеріалу для такої роботи: «...наш словник – академічний, науковий і подає те, що зачерпнув із різних джерел» [8, с. IV]. Слід звернути увагу на ґрунтовно розроблені словникові статті, у яких наведено приклади слововживань правничих термінів у типових контекстах та українські відповідники до російських стійких словосполучень офіційно-ділового стилю.

Важливими завданнями словника було підвищення мовної культури фахівців-юристів та впровадження правописних норм. З цією метою до багатьох іменників подано форму родового відмінка однини, наприклад: отпор – *одсіч (-чи)*; правоспособность – *правоздатність (-ности)*; репрессия – *репресія, утиск, нагніт (-ту)*; самодержець – *самодержавець (-вця)*; універсал – *універсал (-лу)*; хищение – *крадіж (-дежу)*. Значна робота А. Ю. Кримського як редактора полягала в утвердженні та популяризації акцентуаційних норм – у словах та їхніх формах позначено наголос, а це, зауважує І. Огієнко, «привчає адвокатів до правдивої літературної вимови, на що правники наші повинні звернути пильну увагу, бо ж і вони – творці своєї літературної мови» [6, с. 261].

Словник правничої мови 1926 року за редакцією А. Ю. Кримського містив близько 67 тисяч українських відповідників до російських реєстрових слів і був на той час справді академічним науковим виданням.

Високу оцінку словникові дав І. Огієнко, розглядаючи його не лише як вагоме наукове, а й культурне надбання українського народу: «Це великої ціни праця не тільки для спеціалістів, але й для кожного українського інтелігента, особливо письменника», у якій подано «силу чужоземних слів з добрим українським перекладом» [6, с. 260–261].

Висновки та перспективи дослідження. У мовознавчих студіях А. Ю. Кримського спостерігаємо власне науковий підхід до термінотворення, а саме: вимоги до точності, вмотивованості термінів, відповідності терміна поняттю. Розвиток української наукової мови кінця XIX – 30-х років XX ст. учений розглядав як продовження мовного процесу, що має давню історичну традицію. На переконання А. Ю. Кримського, вироблення української термінології на позначення лінгвістичних, суспільно-політичних, правознавчих понять має базуватися на живомовній основі. Джерела поповнення термінології науковець вбачав у термінологізації загальноживаних слів, у творенні нових термінів відповідно до законів українського словотвору, у мотивованому використанні запозичень.

Ґрунтовні студії над граматиками попередніх років дали підстави вченому стверджувати, що загальну картину граматичної термінології визначають терміни, утворені на основі відповідних правил українського словотвору. А. Ю. Кримський увів до наукового обігу принаймні дві системи українських морфологічних термінів – номінації відмінків та родів, якими послуговуємося і нині.

Концептуальні засади термінотворення викладено в передмові до «Російсько-українського словника правничої мови» за загальною редакцією академіка А. Ю. Кримського, головна з яких полягає в тому, що українські юридичні терміни мають відповідати духу права і мови.

Мовознавчі дослідження Агатангела Юхимовича, звинуваченого за радянського часу в буржуазному націоналізмі, ще чекають на перевидання. Вони не лише не втратили своєї актуальності, а й важливі для вивчення в аспекті історії термінознавства, оскільки кожна природно сформована термінологічна система розвивається за законами спадковості.

Список використаної літератури

1. Данилюк Н. Агатангел Кримський – видатний український мовознавець / Н. Данилюк // Агатангел Кримський – учений, письменник, українець : зб. наук. праць. – Луцьк : Волинська книга, 2007. – С. 33–40.
2. Історія Академії наук України 1918–1923 : Документи і матеріали / упоряд. : В. Г. Шмельов та ін. – К. : Наук. думка, 1993. – 375 с.
3. Кримський А. Ю. Твори : в 5 т. / А. Ю. Кримський. – К. : Наук. думка, 1973. – Т. 3 : Мовознавство, фольклористика. – 513 с.
4. Крымскій А. Украинская грамматика для учениковъ высшихъ классов гимназій и семинарій Приднѣпровья / А. Крымскій. – М. : Типография Вяч. Ал. Гатцук, 1907. – Т. 2. – 144 с.

5. Москаленко Н. А. Нарис історії української мовознавчої термінології / Н. А. Москаленко. – К. : Рад. школа, 1959. – 224 с.

6. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та приміт. М. С. Тимошик. – К. : Либідь, 1995. – 296 с.

7. Огієнко І. Історичний словник української граматичної термінології / І. Огієнко // Записки Українського Наукового Товариства у Києві. – К. : Друк. 1-ої Друк. спілки, 1908. – Кн. I. – С. 94–129.

8. Російсько-український словник правничої мови [Електронний ресурс] / гол. ред. Кримський А. Ю. – К. : Друкарня Української Академії Наук, 1926. – Х+228 с. – Режим доступу: http://shron1.chtyvo.org.ua/Voitkevych-Pavlovych_Vasyl/Ros-ukr_slovnuk_pravnychoi_movy.pdf

9. Симоненко Л. О. Українознавчі й термінознавчі студії академіка А. Ю. Кримського / Л. О. Симоненко // Термінологічний вісник : зб. наук. праць. – К. : Інститут української мови НАНУ, 2013. – Вип. 2. – С. 72–84.

10. Тимошенко П. Д. Питання розвитку української літературної мови у працях А. Ю. Кримського / П. Д. Тимошенко // А. Ю. Кримський – україніст і орієнталіст : зб. наук. праць. – К. : Наук. думка, 1974. – С. 60–71.

11. Трач Н. Без права на правничу лінгвістику (до 80-річчя «Російсько-українського словника правничої термінології» за ред. А. Кримського) / Н. Трач // Урок української. – 2006. – № 1–2. – С. 12–14.

12. Ярошевич І. Наукові підходи до формування морфологічної термінології (на матеріалі українських граматик початку ХХ ст.) / І. Ярошевич // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць. – К. : КНЕУ, 2005. – Вип. 4. – С. 352–356.

Локайчук Светлана. Терминологические вопросы в публикациях академика Агатангела Крымского. Рассмотрены актуальные вопросы украинского терминологического образования, затронутые А. Крымским в его научных трудах. Установлено, что развитие украинского научного языка конца XIX – 30-х годов XX в. ученый рассматривал как продолжение языкового процесса, который имеет давнюю историческую традицию. Обращено внимание на концепцию А. Крымского по созданию украинской терминологии для обозначения лингвистических, общественно-политических, правоведческих понятий на лексической основе народного языка. Источники пополнения терминологии ученый видел в терминологизации общеупотребительных слов, образовании новых терминов по законам украинского словообразования, мотивированном использовании заимствований. Для номинации языковедческих понятий А. Крымский ориентируется на собственно украинскую лексику. Исследованы концептуальные основы терминологического образования, изложенные в предисловии к «Российско-украинскому словарю юридического языка» под общей редакцией академика А. Крымского, главная из которых заключается в том, что украинские юридические термины должны соответствовать духу права и языка.

Ключевые слова: украинская научная терминология, терминологизация, терминологическое образование, научное понятие, морфологические термины, юридические термины.

Lokaichuk Svitlana. Terminology Issues in the Publications by Academician Agatangel Krymskyi. The article highlights the key problems regarding the Ukrainian terminology, which were commenced by A. Yu. Krymskyi in his scientific papers. It has been revealed that the development of the Ukrainian scientific language of the late 19th – early 20th century is considered by the scholar as a continuous linguistic process that has a long historical tradition. A. Yu. Krymskyi has verified the development of the Ukrainian

terminology for designation of linguistic, sociopolitical and jurisprudential on a live language basis. The scientist argued that the terminologization of the commonly used words, the creation of new terms in accordance with the Ukrainian word-formation norms, reasonable use of the borrowings can serve as sources of terminology stock replenishment. A. Yu. Krymskyi focuses on the genuine Ukrainian vocabulary. The conceptual foundations of terminology issues are set forth in the preface to the book «Russian-Ukrainian Dictionary of Legal Language» under the general editorship of Academician A. Yu. Krymskyi. The study argues that the principal conception of the academician is the idea that the Ukrainian legal terms correspond to the spirit of law and language.

Key words: Ukrainian scientific terminology, terminologization, terminology creation, scientific concept, morphological terms, legal terms.

Стаття надійшла до редколегії 22.09.2017